

Περιοδικὰ Ἀνάλεκτα

Revue Biblique, τόμ. 130, τεύχ. 4 (2023)

Τὸ τέταρτο τεύχος τῆς περιοδικῆς ἔκδοσης τῆς Γαλλικῆς Βιβλικῆς καὶ Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς στὴν Ἱερουσαλὴμ γιὰ τὸ 2023 ἀνοίγει μὲ τὸ ἄρθρο τοῦ James Seth Adcock: “Woe, Destruction, Ruin, and Decay: Patterns in Both Archaeology and the Hebrew Bible which Indicate the Deliberate Destruction of Cultic Installations” [σσ. 481-504]. Σὲ αὐτὸ ὁ σ. διερευνᾷ τὶς διακριτὲς παραλλαγὲς μεταξὺ σκόπιμων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν καταστροφῶν λατρευτικῶν χώρων, ποὺ σημειώνονται στὴ διάρκεια δύο διαφορετικῶν φάσεων στὴ ζωὴ μιᾶς πόλεως. Παρατηρεῖ ὅτι στὴ μακρὰ διάρκεια ζωῆς μιᾶς πόλης ὑπάρχουν παραδείγματα σκόπιμων καταστροφῶν λατρευτικῶν ὑλικῶν καὶ κατασκευῶν σὲ τοποθεσίεσ τοῦ Ἰσραήλ. Ἐνδεικτικὰ ὁ σ. σημειώνει ὅτι οἱ βιβλικοὶ βασιλεῖς, ὅπως ὁ Ἀσά, ὁ Ἰηοῦ, ὁ Ἐζεκίας καὶ ὁ Ἰωσίας προχώρησαν σὲ κατεδαφίσεις λατρευτικῶν ἐγκαταστάσεων στὰ βασιλεία τους. Ἔτσι, στὴν τελευταία φάση ὑπαρξῆς μιᾶς πόλεως, ὅταν αὐτὴ καταστρέφεται ἀπὸ ξένους ἐχθροὺς μπορεῖ νὰ παρατηρηθοῦν ἐξωτερικὲς σκόπιμες καταστροφές, ὅπως καὶ στὴν Ἑβραϊκὴ Βίβλο, ὅπου περιγράφονται οἱ πολεμικὲς ὁδηγίεσ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ πρὸς τὸν Ἰσραήλ γιὰ τὴν κατεδάφιση τῶν θρησκευτικῶν χώρων τῶν Χανααναίων.

Ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τῶν Mitka R. Golub καὶ Shira J. Golani, μὲ τίτλο: “Personal Names in the ‘United Monarchy’ Biblical Narratives: A Comparative Study” [σσ. 505-523], στὴν ὁποία γίνεται μία συγκριτικὴ προσέγγιση τῶν προσωπικῶν ὀνομάτων ποὺ συνελέγηκαν καὶ ἀναλύθηκαν ἀπὸ τὰ βιβλία *Σαμουὴλ* (περίοδος βασιλείας Σαοὺλ καὶ Δαβίδ) καὶ *Βασιλέων* (τελευταίεσ ἡμέρεσ τοῦ Δαβίδ καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Σολομῶντος), καθὼς καὶ τῶν *Χρονικῶν* στὴν περίοδο τῆς «Ἡνωμένης Μοναρχίας» (ἔνωμένο Ἰσραηλιτικὸ βασίλειο Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα), τόσο μεταξὺ τους ὅσο καὶ μὲ τὰ ἀντίστοιχα Ἰουδαϊκὰ ἀπὸ ἐπιγραφικὰ εὐρήματα, ὥστε νὰ κατανοηθεῖ καλύτερα καὶ εἰς βάθος ἡ προέλευση αὐτῶν τῶν ὀνομάτων. Οἱ δύο συγγραφεῖσ μᾶς ἀποκαλύπτουν μία ἐντυπωσιακὴ ὁμοιότητα στὰ χαρακτηριστικὰ τῶν διαφόρων ὁμάδων ὀνομάτων, ποὺ εἶναι μοναδικὲσ γιὰ τὰ *Χρονικά*, ἀναδεικνύοντας μία ὀνομαστικὴ πραγματικότητά παρόμοια μὲ αὐτὴν τοῦ Ἰούδα, ἀπὸ τὸν 8ο ἕως τὶς ἀρχὲσ τοῦ 6ου αἰ. π.Χ. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ὀνομάτων στὰ βιβλία *Σαμουὴλ* καὶ *Βασιλέων* εἴτε εἶναι μοναδικὰ εἴτε κοινὰ μὲ τὰ ἀντίστοιχα τῶν *Χρονικῶν* ὑποδηλώνουν μία ὀνομαστικὴ πραγματικότητά προγενέστερη ἀπὸ ἐκείνη τοῦ Ἰούδα τοῦ 8ου αἰ. π.Χ.

Ἐν συνεχείᾳ, τὸ ἄρθρο τοῦ Gad Barnea μὲ θέμα: “Dating Amos’ Oracles against the Nations: Metaphors of Neo-Assyrian Campaigns” [σσ. 524-551], μᾶς μεταφέρει στοὺς χρησμοὺσ τοῦ Ἀμῶσ κατὰ τῶν ἐθνῶν (*Ἀμῶσ* 1, 3-2,16) μὲ τὴν ἐπιγραφή (*Ἀμῶσ* 1, 1-2) νὰ ἀποτελεῖ μία σημαντικὴ πηγὴ γιὰ ὅλοισ τοὺσ ἐπιστημονικοὺσ κλάδουσ τῆσ περὶ ἐξορίας μελέτησ ἀπὸ τὶς βιβλικὲσ σπουδὲσ μέχρι τὴν ἱστορία

καὶ τὴν ἀρχαιολογία τῆς ἀρχαίας Ἑγγύς Ἀνατολῆς. Ἡ παροῦσα μελέτη προτείνει μία νέα προσέγγιση ὡς πρὸς τὴ χρονολόγηση τῶν χρησμῶν, μὲ τοὺς μελετητὲς νὰ ὑποστηρίζουν γενικὰ ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Ἄμῶς δὲν παρουσιάζει καμμία πληροφορία γύρω ἀπὸ τὶς νεο-ασσυριακὲς ἐκστρατεῖες τοῦ 8ου αἰ. π.Χ., ἢ ἀνάλυση ὅμως ποὺ γίνεται ἐδῶ καταδεικνύει μία ἐντυπωσιακὴ προσκόλληση –εἰδικὰ στὰ χρόνια τοῦ Τιγκλάθ Πιλεσέρ τοῦ Γ'– ποὺ ἀποκαλύφθηκε μέσα ἀπὸ τὴν παρωνυμία, τὶς ἀλληγορίες καὶ τὶς μεταφορὲς ποὺ ἐπεξεργάσθηκαν προσεκτικὰ ὁ συγγραφέας ἢ οἱ συγγραφεῖς τοῦ Ἄμῶς.

Ἡ ἐπόμενη κατὰ σειρὰν μελέτη ἀνήκει στὸν Juan Manuel Tebes καὶ φέρει τὸν τίτλο: “Sacred Travels in the Arid Southern Levant and the Northern Arabia and the Sojourn Traditions” [σσ. 552-591]. Σὲ αὐτὴν ὁ σ. προβαίνει σὲ μία ἐπανεκτίμηση τῶν στοιχείων γύρω ἀπὸ τὴν πρακτικὴ τῶν ἱερῶν ταξιδιῶν (προσκυνήματα) στὸν ἄνυδρο νότιο Λεβάντε καὶ τὴ βόρεια Ἀραβία κατὰ τὴν πρώτη χιλιετία μ.Χ., διερευνώντας τὴ σχέση τους μὲ τὶς βιβλικὲς παραδόσεις τῆς παραμονῆς στὴν ἔρημο. Ὑποστηρίζει ὅτι τὰ ἱερὰ ταξίδια ἀποτελοῦσαν σημαντικὸ στοιχεῖο στὸν θρησκευτικὸ καὶ μεταθανάτιο κόσμο τῶν ντόπιων λαῶν, γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ (ἐκ νέου) ἐπίσκεψη καὶ ἡ (ἀνα-)κατασκευὴ ἀρχαίων ἱερῶν τόπων ἦταν συνήθης πρακτικὴ. Ἀκολουθώντας μία διεπιστημονικὴ προσέγγιση, ὁ σ. ἀναλύει τὰ συγκεκριμένα στοιχεῖα ἐστιάζοντας στὶς ἀρχαιολογικὲς καὶ ἐπιγραφικὲς ὑπογραφὲς τοῦ προσκυνήματος. Πρόκειται γιὰ μία προσέγγιση μακρᾶς διάρκειας, ποὺ ἐπιτρέπει νὰ δοῦμε πῶς οἱ ποικίλες παραδόσεις ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν παραμονὴ στὴν ἔρημο υἰοθετήθηκαν, ἐπαναπροσδιορίσθηκαν καὶ ἀναδιαμορφώθηκαν μὲ οὐσιαστικὸς τρόπους στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου.

Τέλος, ἀκολουθοῦν τὸ ἐπιγραφικὸ σημεῖωμα τοῦ Émile Puech μὲ θέμα: «L’ostracon cananéen du bol chypriote du Bronze Récent I à Lakish» [σσ. 592-599] καὶ τὸ φιλολογικὸ σημεῖωμα τῆς Christa Müller-Kessler μὲ τίτλο: “כּוּיִת ,כּוּיִת in Targumic Aramaic (*Isaiah* 25:11) and its Aramaic Cognates” [σσ. 600-602].

Τὸ τεῦχος ὁλοκληρώνεται μὲ τὴν καθιερωμένη στήλη βιβλιοκρισιῶν σὲ προσφάτως δημοσιευμένες μονογραφίες ἀπὸ τὸν χώρο τῶν Βιβλικῶν σπουδῶν.

Biblica, τόμ. 104, τεῦχ. 3 (2023)

Τὸ τρέχον τεῦχος τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ποντιφικοῦ Βιβλικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ρώμης, ποὺ εἶναι ἀφιερωμένη στὶς βιβλικὲς μελέτες τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀλλὰ καὶ στὴ διαθηρησκευτικὴ λογοτεχνία, ἀνοίγει μὲ τὴ μελέτη τοῦ Dieter Böhler ὑπὸ τὸν τίτλο: „Die Kleider in *Gen* 3, 21: Zum Vegetarismus und Veganismus in der Urgeschichte“ [σσ. 317-328]. Ὁ σ. θεωρεῖ ὅτι ἡ συνήθης μετάφραση «χιτῶνες ἀπὸ δέρμα» γιὰ τὸ ἔνδυμα ποὺ ἔφτιαξε ὁ Θεὸς γιὰ τὸν «Ἄδὰμ καὶ τὴ γυναῖκα του» στὸ *Γεν.* 3, 21 δὲν εὐσταθεῖ. Μᾶλλον θὰ πρέπει νὰ μεταφρασθεῖ ὡς «χιτῶνες γιὰ τὸ (γυμνὸ) δέρμα (τῶν ἀνθρώπων)», ἀφοῦ τὸ vegan ἰδεῶδες τῆς πλήρους μὴ βίας στὸν Κῆπο τῆς Ἐδέμ φαίνεται νὰ ἰσχύει μέχρι καὶ τὸ τέλος τοῦ *Γεν.* 3.

Ακολουθεί η μελέτη του Yair Segev που φέρει τον τίτλο: “Solomon at Gibeon (1 Kgs 3, 4-15; 2 Chr 1, 2-13): What was the Chronicler’s Source?” [σσ. 329-349]. Στη μελέτη αυτή ο σ. επανεξετάζει τη σχέση μεταξύ των δύο αφηγήσεων της Θεοφανείας της Γαβαών (1 Βασ. 3, 4-15· 2 Χρον. 1, 1-13) και αυτό διότι τελευταία ένας αξιωματικός αριθμός μελετητών ισχυρίζεται ότι ο χρονικογράφος χρησιμοποίησε διαφορετική πρόταση ή μία χαμένη πηγή που μοιράζεται με αυτήν (του βιβλίου) των Βασιλέων ή μία διαφορετική έκδοχή με ελάχιστα έως καθόλου δευτερονομιστικά στοιχεία. Στην παρούσα εργασία προτείνεται μία νέα προσέγγιση του προβλήματος, με ένσωμάτωση λογοτεχνικών και κειμενικών κριτηρίων, επεκτείνοντας παράλληλα τη συζήτηση με τρόπο που να συμπεριλάβει και άλλα συναφή κείμενα στην αφήγηση του Σολομώντος στα βιβλία των Βασιλέων και των Χρονικών.

Παραμένοντας στον χώρο της Παλαιάς Διαθήκης, ακολουθεί το άρθρο του William S. Morrow με τίτλο: “The כּוּנִן in *Nehemiah* 10: An Imitation of Mesopotamian Contracts from the Long Sixth Century B.C.E.” [σσ. 350-368], όπου ο σ. σημειώνει ότι στο κεφάλαιο 10 του *Νεεμία* έντοπίζει ουσιώδεις παραλληλισμούς με τις νεο- και ύστερο-βαβυλωνιακές συμβάσεις. Όπως και αυτές, περιέχει κατάλογο των συμβαλλομένων μερών της συμφωνίας, με δήλωση ότι έχει δοθεί όρκος και προϋποθέσεις σε ά πρόσωπο πληθυντικού. Ωστόσο, αρκετά χαρακτηριστικά δείχνουν ότι το κανονικό κείμενο του *Νεεμία* 10 αποτελεί λογοτεχνική απομίμηση αυτής της παράδοσης, γεγονός που δικαιολογείται και για μία προγενέστερη έκδοχή του κεφαλαίου. Και οι δύο συνθέσεις, ως παραδείγματα μετα-άποικιακού μιμητισμού, υπενθυμίζουν τις συνθήκες στη διάρκεια της περσικής εποχής, όταν η κοινότητα δεσμεύθηκε να υποστηρίξει την ίδρυση του ναού της Ίερουσαλήμ με όρκο.

Η επόμενη μελέτη του τεύχους ανήκει στον Andrew W. Litke με τίτλο: “Prototypes and Targumim: Towards a Definition of Targum” [σσ. 369-388], όπου ο σ. υποστηρίζει ότι ο όρισμός των Ταργουμim υπήρξε ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα, κυρίως λόγω των πολύ διαφορετικών τρόπων με τους οποίους οι ταργουμιστές μεταφράζουν το αρχικό κείμενο στην Εβραϊκή Βίβλο. Στη μελέτη αυτήν ο σ. χρησιμοποιεί τις εξελίξεις στη γνωστική επιστήμη, δηλαδή τη θεωρία των πρωτοτύπων, για να περιγράψει το είδος κατηγοριοποιώντας τα ταργουμim με τον τρόπο που ο νοῦς κατηγοριοποιεί τα φυσικά αντικείμενα. Για τον λόγο αυτόν, προτείνει πέντε γνωρίσματα διαφορετικού επιπέδου βαρύτητας, που μπορούν να λειτουργήσουν από κοινού με το πολιτισμικά εξαρτημένο περιβάλλον των ταργουμim, σχηματίζοντας στο μυαλό ένα Gestalt (βιωματική προσέγγιση). Αυτό επιτρέπει σε όρισμένα ταργουμim να είναι περισσότερο πρωτότυπα έναντι άλλων, τα οποία είναι πιο κοντά στα άσαφη όρια του είδους.

Περνώντας στην Καινή Διαθήκη, έχουμε το άρθρο του Juraj Feník, με τίτλο: “The Christology of Peter’s Call (*John* 1, 42)” [σσ. 389-404], στο οποίο αναπτύσσεται η ιστορία της κλήσεως του Πέτρου στο κατά *Ίωάννην* (1, 40-42), που είναι ιδιαίτερη για πολλούς λόγους. Ο σ., αντί να επικεντρωθεί στον Πέτρο, στρέφεται προς τη χριστολογική διάσταση του κειμένου, όπου καταδεικνύει ότι τα επί μέρους

χριστολογικά γνωρίσματα που απεικονίζονται σε αυτό προοιδιαίνουν για όρισμένα από τα τυπικά χριστολογικά θέματα του κατά Ιωάννην. Ἐν και ἡ ἐνότητα συνήθως τιτλοφορεῖται ὡς ἡ «κλήση τοῦ Πέτρου», ὁ σ. πιστεύει ὅτι θὰ μπορούσε ἐπίσης νὰ ὀνομασθεῖ καὶ ὡς ἡ «πρώτη ἐπίδειξη τῶν θείων ιδιοτήτων τοῦ Ἰησοῦ», μὲ τὴ θεϊκότητα τοῦ Ἰησοῦ νὰ ὑποδηλώνεται ἐδῶ διακριτικά, ἰδίως μὲ μία μεταφορὰ ιδιοτήτων ποὺ ἀποδίδονται στὸν Θεὸ τῆς Π.Δ.

Ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ Antonio Landi μὲ θέμα: “Gesù e la tipologia del Servitore: La rilevanza della citazione di Is 53, 7-8 in At 8, 32-33 e nell’opera lucana” [σσ. 405-425]. Σὲ αὐτὴν ὁ σ. σημειώνει ὅτι τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Ἠσ. 53, 7-8 στὶς Πράξεις 8, 32-33 ἔχει τριπλῆ ἐπίδραση. Στὸ ἐπίπεδο τῆς πλοκῆς, ὑποστηρίζει ὅτι οἱ λόγοι γιὰ τὴν ἀθωότητα καὶ τὴν ταλαιπωρία τοῦ δούλου σηματοδοτοῦν τὴν ἐξέλιξη τῆς ἀφηγηματικῆς ἀκολουθίας τῶν Πράξεων 8, 4-12, 25. Ἐπιπλέον, τὸ πρότυπο τοῦ δούλου τοῦ Γιαχβὲ καθιστᾶ δυνατὸ νὰ ἀναγνωρίσουμε στὸν Ἰησοῦ τὴ μορφή τοῦ προφήτη ποὺ ἀπορρίφθηκε ἀπὸ τὸν λαό, ἀλλὰ ἐξυψώθηκε ἀπὸ τὸν Θεό. Ὁ σ. ὀλοκληρώνει τὴ μελέτη του λέγοντας ὅτι χωρὶο τοῦ Ἡσαΐα εἶναι λειτουργικὸ στὸ θεολογικὸ σχέδιο τοῦ Λουκά, ποὺ προβλέπει τὴν ὑποδοχὴ ὄσων γιὰ φυσικοὺς, ἔθνοτικοὺς, θρησκευτικοὺς λόγους (ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ εὐνοῦχου) ἀποκλεισθηκα ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμὸ τῆς περιόδου τοῦ Β’ Ναοῦ.

Ἡ τελευταία μελέτη τοῦ τεύχους ἀνήκει στὸν Michael Sommer μὲ τίτλο: „Fremdheit im ersten Petrusbrief und bei Dion Chrysostomos – Gedanken eines Kynikers als Lektürehilfe für die Theologie von 1 Petrus?“ [σσ. 426-448]. Σὲ αὐτὴν ὁ σ. παρουσιάζει ὅτι ἡ Α΄ Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου περιέχει ὄχι μόνον ἐβραϊκὲς παραδόσεις, ἀλλὰ καὶ παραλληλισμοὺς μὲ (λαϊκοὺς) φιλοσοφικοὺς λόγους. Μία παράλληλη ἀνάγνωσι τῶν λόγων τοῦ Δίωνος Χρυσόστομου καὶ τῆς Α΄ Ἐπιστολῆς τοῦ Πέτρου ἀποκαλύπτει διανοητικὲς ὁμοιότητες καὶ κοινὰ μοτίβα ἐπιχειρηματολογίας, μὲ τοὺς δύο συγγραφεῖς νὰ χρησιμοποιοῦν τὴν κατηγορία τῆς ἀλλοδαπότητας μὲ συγκρίσιμο τρόπο. Βεβαίως ἡ μελέτη αὐτὴ δὲν σκοπεύει νὰ ἀποδείξει λογοτεχνικὲς ἐξαρτήσεις, ἀφοῦ στέκεται στὴν σύγκριση ποὺ καταδεικνύει τὴν πολυπλοκότητα τῆς θεολογικῆς ἐπιχειρηματολογικῆς δομῆς τῆς Α΄ Ἐπιστολῆς τοῦ Πέτρου.

Τὸ τεῦχος κλείνει μὲ τὶς καθιερωμένες στήλες βιβλιογραφικῆς ἀνασκόπησης ἄρθρων, βιβλιοκρισιῶν καὶ παρουσιάσεως τῆς τρέχουσας ἐπιστημονικῆς βιβλιογραφίας.

Istina, τόμ. 68, τεύχ. 3-4 (2023)

Τὸ τρίτο καὶ τὸ τέταρτο τεῦχος τοῦ τρέχοντος τόμου τῆς περιοδικῆς ἔκδοσης τοῦ ὁμώνυμου Κέντρου Οἰκουμενικῶν Σπουδῶν μὲ ἔδρα τὸ Παρίσι, κυκλοφορεῖ ὡς ἐνιαῖο τεῦχος καὶ εἶναι ἀφιερωμένο στὸν Michel Mallèvre. Τὸ τεῦχος ἀνοίγει μὲ τὸ ἄρθρο τοῦ Stephen G. Brown μὲ τίτλο: «Le mouvement œcuménique au défi du christianisme mondial. La contribution de Michel Mallèvre à la compréhension mondiale de l’œcuménisme» [σσ. 255-265]. Σὲ αὐτὸ ὁ σ. κάνει μίαν ἀνασκόπηση στὴν περίοδο 2010-2023, ὅταν ὁ Michel Mallèvre ἦταν ἀρχισυντάκτης τοῦ περιοδικοῦ

Istina και φρόντιζε να καλύπτει το σύνολο της οικουμένης, δίδοντας προσοχή στις αλλαγές που σημειώνονταν στον παγκόσμιο χριστιανισμό, αλλά και στις κοινότητες και τα δίκτυα που δεν αποτελούσαν ακόμη μέρος της Οικουμενικής Κίνησης.

Έπεται η μελέτη του Grigorios D. Parathomas, μητροπολίτη Περιστερίου, με θέμα: «Solidarité et justice pour l'Estonie» [σσ. 267-279], στην οποία ο σ. παρουσιάζει το θέμα της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Εσθονίας, με άφετηρία το έτος 2023 που σηματοδοτεί την εκατονταετηρίδα από την έκδοση του τόμου *αυτονομίας*, ο οποίος επανενεργοποιήθηκε μετά από τη σοβιετική κατοχή (1945-1991). Συμπληρωματικά προς αυτό λειτουργεί και η Συμφωνία της Ζυρίχης του 1996, η οποία προβλέπει την αμοιβαία αναγνώριση της Αυτόνομης Ορθόδοξης Εκκλησίας της Εσθονίας και της επισκοπής της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Εσθονία. Ωστόσο, η Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία δεν έφάρμοσε ποτέ αυτή τη συμφωνία, θεωρώντας την Εσθονία μέρος του «παν-ρωσικού» έθνους, με όποιες συνέπειες συνεπάγεται αυτό για τη δικαιοσύνη.

Παραμένοντας στον χώρο της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ο Hyacinthe Destivelle με το άρθρο του με θέμα: «“À l'é de l'Orient". Ce que les catholiques peuvent apprendre de la synodalité orthodoxe» [σσ. 281-290], προβάλλει από την σκοπιά ενός οικουμενισμού που έκλαμβάνεται ως «άνταλλαγή δώρων» τη θέση ότι η Καθολική Εκκλησία θα μπορούσε να άντλήσει έμπνευση από την πλουραλιστική κατανόηση και τις ποικίλες πρακτικές της συνοδικότητας της Ορθόδοξης Εκκλησίας και των Ανατολικών Ορθόδοξων Εκκλησιών.

Έν συνεχεία, μετατοπιζόμενοι σε διάφορες έννοιες της Θεολογίας, η μελέτη του Bernard Coyault με τίτλο: «Pour une théologie publique. Sagesse partagée et échange de dons» [σσ. 291-305], μάς μεταφέρει σε ένα σύγχρονο θέμα, αυτό της *δημόσιας θεολογίας*. Αναπτύσσει την άποψη ότι η θεολογία –μία στοχαστική δήλωση για τον Θεό, για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, για το ζήτημα της προέλευσης ή του τέλους/τελικότητας της ζωής– μπορεί να βγει από τα όρια των κοινοτήτων πίστεως και να εισέλθει στη δημόσια σκηνή, με προϋποθέσεις που θα έχουν καθορισθεί με σαφήνεια.

Ακολουθεί το άρθρο της Anne-Cathy Graber με τίτλο: «De la non-violence passive à la non-violence active: un changement dans la tradition mennonite» [σσ. 307-318], στο οποίο η σ. θέτει ερωτήματα για την ειρήνη, την άπουσία συγκρούσεων ή την ένεργό αναζήτηση της δικαιοσύνης στο πλαίσιο της διερεύνησης της ταυτότητας των Μενονιτών, γνωστής για τον ειρηνισμό της, που υπέστη μία θεολογική μεταστροφή στον 20ο αιώνα. Στο άρθρο αναλύονται διεξοδικά τα στάδια και τα ζητήματα αυτής της μεταστροφής.

Ακολουθώς έχουμε δύο κείμενα που καλύπτουν διάφορες ομάδες του προτεσταντικού χριστιανισμού. Το πρώτο είναι του Étienne Lhermenault με τίτλο: «Formation chez les évangéliques: la Bible comme fondement» [σσ. 319-332] και επικεντρώνεται στους Γάλλους Εὐαγγελικούς, που παρά τη μεγάλη τους ποικιλομορφία είναι λιγώτερο ή περισσότερο άφοσιωμένοι στη θεολογική κατάρτιση, αν και προτιμούν τη βιβλική γνώση λόγω της αύθεντίας της Αγίας Γραφής ως θεμέλιο της πίστεως. Παράλληλα ο σ. σημειώνει ότι τα επόμενα χρόνια τα βιβλικά

ινστιτούτα θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην ανανέωση του ποιμαντικού σώματος. Τò δεύτερο και συνάμα τελευταίο άρθρο του τεύχους είναι τῆς Valérie Duval-Pouzol με θέμα: «“La foi agissant par l’amour”. Réflexions sur le dialogue baptiste – méthodiste mondial» [σσ. 333-347]. Σὲ αὐτὸ ἢ σ. διερευνᾷ τὶς σχέσεις δύο εὐαγγελικῶν ἐκκλησιαστικῶν οἰκογενειῶν –Βαπτιστῶν καὶ Μεθοδιστῶν– με ἀγγλικανικὲς ρίζες, ποὺ προσπάθησαν νὰ γνωριστοῦν καλύτερα καὶ νὰ κατανοήσουν τὶς διαφορετικὲς θεολογικὲς ἐπιλογές τους, ὅπως γιὰ παράδειγμα τὴν ἄρθρωση μεταξὺ τοπικῶν κοινοτήτων καὶ ὑπερτοπικῶν ὀργάνων, ἀνακαλύπτοντας παράλληλα ὅτι τὸ βάπτισμα τῶν βρεφῶν μπορεῖ νὰ μὴν ἀποτελεῖ ἐμπόδιο γιὰ τὴν προσέγγισή τους.

Ἀκολουθοῦν ἐπίσημα κείμενα οἰκουμενικοῦ χαρακτήρος γιὰ τὶς σχέσεις μεταξὺ Βαπτιστῶν καὶ Μεθοδιστῶν [«La foi agissant par l’amour. Rapport du dialogue international entre l’Alliance baptiste mondiale et le Conseil méthodiste mondial (2018)», σσ. 349-397], μεταξὺ Ἐπισκοπιανῶν καὶ Λουθηρανῶν [«Protocole d’accord entre l’Église luthérienne de Suède (mars 2023)», σσ. 399-401], πολυμερικῶν σχέσεων [«Message de la Conférence des Églises européennes à l’occasion de son assemblée générale à Tallinn (juin 2023)», σσ. 403-405 καὶ «Notre tâche oecuménique pour l’avenir de l’Europe. Message du patriarche de Constantinople Bartholomée à l’assemblée générale de la KEK (18 juin 2023)», σσ. 406-411], γιὰ τὸ Βάπτισμα [«La théologie de la prospérité: une distorsion de l’Évangile. Résolution de la Convénation baptiste du Sud (juin 2022)», σσ. 413-414] καὶ τὸν Καθολικισμό [«Une feuille de route nouvelle pour le Dicastère pour la doctrine de la foi. Lettre du pape François (1er juillet 2023)», σσ. 415-417].

Τὸ τεῦχος ὁλοκληρώνεται με τὴν στήλη *Εἰς Μνήμην*, ποὺ εἶναι ἀφιερωμένη στὸν Didier Berthet (1962-2023) [σ. 419] καὶ με τὶς καθιερωμένες βιβλιοκρισίες πρόσφατων μονογραφικῶν ποὺ ἀφοροῦν θέματα οἰκουμενικοῦ διαλόγου.

Ἐλευθέριος Περωτῆς